

NR 3 | 2024

RAPPORT

SVENSK. KVINNA. ÄGD.

En bild av den ekonomiska
jämställdheten i Sverige

MARIA ARKEBY

Reformer
för Rättvisa

tankesmedjan
TIDEN

SVENSK. KVINNA. ÄGD.

En bild av den ekonomiska
jämställdheten i Sverige

MARIA ARKEBY

ISBN: 978-91-89117-60-0

© Tankesmedjan Tiden 2024

Författare: Maria Arkeby

Foto: Istockphoto

Grafisk form: Johan Resele

INNEHÅLL

Inledning	7
Viktiga jämställdhetsbegrepp	9
”Vi ser en stagnation i jämställdhetspolitiken”	13
Med fakta förändrar vi normer	16
Snabbfakta: Att arbeta	19
”Arbetarkvinnor måste vara den starkaste gruppen på arbetsmarknaden”	22
Snabbfakta: Att bli förälder	26
”Vi ser en backlash i jämställdhetsdebatten”	27
Det ekonomiska våldet: Att ägas	33
När det gäller ekonomiskt våld ligger samhället efter	34
Det ekonomiska våldets konsekvenser: Det är blåmärken som aldrig läker	38
Ekonomiskt våld – ett laglöst land	41
Snabbfakta: Att driva & äga	44
Jämställdhet är inte ett projekt	45
Referenslista	49

INLEDNING

Vart är samhället på väg och var finns orättvisorna i vår tid? Många är naturligtvis kända sedan länge. Andra är, om inte helt nya, så plötsligt mer akuta och många människor upplever en stark oro för utvecklingen och de växande klyftorna. Samhällsdebatten präglas av gängrelaterat våld, krig i närområdet och av ett väldigt ansträngt ekonomiskt läge för många hushåll, och för Sverige. Som en våt filt över allt ligger sedan klimatkrisen.

Jämställdheten får ofta stryka på foten när de akuta och vid första anblicken kanske mer konkreta problemen är i fokus. Det blir lätt kulturkrigsfrågor om feminism i stället för materialism och konkreta exempel på den enorma orättvisa som råder mellan män och kvinnor i Sverige. Orättvisor som innebär att vi aldrig kommer att uppnå ett mer jämlikt samhälle om vi fortsätter som i dag.

Sverige arbetar sedan 2006 utifrån ett jämställdhetspolitiskt mål som säger att ”kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv”. Till detta hör sex jämställdhetspolitiska delmål som fastställdes 2016:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattande.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma förutsättning för en god hälsa och erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Dessa är naturligtvis starkt sammankopplade med varandra. Det ojämställda hem- och omsorgsarbetet påverkar positionen på arbetsmarknaden, positionen på arbetsmarknaden påverkar ekonomin, ekonomin påverkar makt och inflytande och så vidare. Kort och gott kan vi konstatera att det mycket till sist ändå landar i plånboken, eller inte...

Den här skriften fokuserar på delmålet om ekonomisk jämställdhet. Hur ser utvecklingen ut, vilka reformer har varit framgångsrika och vad behöver vi göra för att komma framåt? Syftet är inte att komma med banbrytande nya fakta; att presentera avancerade uträkningar och nedbrytningar, eller att briljera i idealistmaterialistiska, poststrukturalistiska reformistresonemang utifrån ett feministiskt perspektiv. Syftet är att göra ett begripligt nedslag i Sveriges mål att kvinnor och män skall ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut och ge en bild av var vi befinner oss 2023. Skriften är avgränsad till fyra områden:

- Att arbeta.
- Att bli förälder.
- Att ägas.
- Att driva och att äga.

Den presenterar korta fakta om orättvisan på varje område, expertintervjuer och sammanfattande analys med politiska förslag.

Frågan jag ställer mig är; varför har svenska kvinnor blivit så ägda?

Maria Arkeby

Biträdande verksamhetschef, Tankesmedjan Tiden

VIKTIGA JÄMSTÄLLDHETSBEGREPP

JÄMLIKHET

I ett jämlikt samhälle ska alla människor ha samma möjligheter att påverka sina egna liv och samhället oavsett klass, kön, religion, sexualitet eller ursprung. Alla har samma rättigheter och samma skyldigheter.

JÄMSTÄLLDHET

Det politiska begreppet jämställdhet markerar jämlikhet mellan könen och att könen har samma värde. Det övergripande jämställdhetspolitiska målet är att ”kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv”. Utan jämställdhet, ingen jämlikhet.

GENUS

Genus är ett begrepp som särskiljer det biologiska, reproduktiva könet från det socialt konstruerade som skapas av normer och värderingar rörande hur vi förväntar oss att pojkar och flickor, män och kvinnor ska vara eller bete sig.

JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERING

Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv finns med i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen – från förslag, till genomförande och utvärdering. I arbetet med jämställdhetsintegrering ska vi systematiskt synliggöra och analysera vilka konsekvenser förslag får för kvinnor respektive män.

GENUSPEDAGOGIK

Genuspedagogik är ett begrepp som beskriver metoder för att synliggöra hur det socialt konstruerade könet med dess normer och värderingar, påverkar flickor och pojkars lärande. Syftet med genuspedagogik är att flickor och pojkar ska kunna gå i skolan utan att påverkas av omvärldens förväntningar på deras prestationer eller beteende utifrån deras kön, utan utifrån dem som individer.

DISKRIMINERINGSLAGEN

Diskrimineringslagens syfte är att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

SAMTYCKESLAGEN

Samtyckeslagen trädde i kraft 1 juli 2018 och bygger på att allt sex ska vara frivilligt. Som ett resultat av detta, ökade antalet anmälningar som leder till en fällande dom för våldtäkt markant efter lagändringen. Från 190 fällande domar år 2017 till 333 år 2019, vilket är en ökning med 75 procent.

(BRÅ. Den nya samtyckeslagen i praktiken. En uppföljning av 2018 års förändringar av lagreglerna rörande våldtäkt.)

SEXXÖPSLAGEN

1999 blev det förbjudet att köpa sexuella tjänster. Förbudet innebär att det är olagligt att mot ersättning skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år. Det är inte straffbart att sälja sexuella tjänster.

ÄKTENSKAPSBALKEN

Äktenskapsbalken reglerar äktenskapet och dess verkningar. Lagen är könsneutral sedan maj 2009. Detta innebär att äktenskapet inte är en förbindelse förbehållen man och kvinna utan att även personer av samma kön får gifta sig med varandra.

Balken är indelad i fyra avdelningar. I tredje avdelningen finns regler om makarnas ekonomiska förhållanden. Här finns till exempel bestämmelser om underhåll (6 kap.), bodelning (9–10 kap.) och äktenskapsförord (7 kap.)

Under äktenskapet har var och en av makarna ett ansvar för sitt eget och den andra makens underhåll. Arbetet i hemmet är också ett sätt att sörja för underhållet. Lagen förutsätter att båda makarna tar ansvar för ekonomin och sysslorna i hemmet. Makarna är skyldiga att lämna varandra de upplysningar som behövs för att familjens ekonomi ska kunna bedömas. Om den ena maken inte kan försörja sig helt själv, är den andra skyldig att bidra till makens personliga behov. Har makarna barn är de skyldiga att sörja för barnets underhåll.

STRAFFRÄTT

Straffrätten behandlar brott och konsekvensen av att begå brott. I straffrätten ingår vilka gärningar som är straffbelagda, vad som krävs för att någon ska anses ha begått ett brott, under vilka förutsättningar gärningsmannen kan dömas för brottet samt vilket straff och andra påföljder som kan bli aktuella.

CIVILRÄTT

Civilrätt är den del av juridiken som berör förhållandet mellan privatpersoner och andra privata subjekt, exempelvis företag och organisationer. Vilka rättsområden omfattas av civilrätten? Civilrätten är omfattande och berör bland annat familjerätt, arvsrätt, köp- och konsumenträtt, skadeståndsrätt och avtalsrätt.

BROTTSBALKEN

Den viktigaste lagen i Sverige när det gäller straffrätt är brottsbalken som innehåller först och främst en så kallad brottskatalog med en uppräknning över viktiga brottstyper. Brottsbalken innehåller också övergripande straffrättsliga principer och regler om val av brottspåföljder. Brott som beskrivs i brottsbalken, till exempel dråp och bedrägeri, tillhör den allmänna straffrätten. Brott som beskrivs i annan lag eller författningstext tillhör specialstraffrätten. Specialstraffrättsliga lagar kan vara helt ägnade åt ett visst slags brottslighet, som trafikbrottslagen och narkotikastrafflagen.

AGENDA 2030

Agenda 2030 är en global handlingsplan framtagen av FN:s medlemsländer med mål för omställning till ett hållbart samhälle för människorna, planeten och välbefindandet. Agenda 2030:s mål och delmål är integrerade och odelbara och omfattar samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Det femte målet rör jämställdhet och har följande delmål:

- Utrota diskriminering av kvinnor och flickor.
- Utrota våld mot och utnyttjande av kvinnor och flickor.
- Avskaffa tvångsäktenskap och könsstympning.

- Värdesätt obetalt omsorgsarbete och främja delat ansvar i hushållet.
- Säkerställ fullt deltagande för kvinnor i ledarskap och beslutsfattande.
- Allmän tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.
- Lika rätt till ekonomiska resurser och ägande samt tillgång till finansiella tjänster.
- Stärk kvinnors makt med hjälp av teknik.
- Skapa lagar och handlingsplaner för att främja jämställdhet.

ISTANBULKONVENTIONEN

Det officiella namnet är Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Konventionen fördömer alla former av våld och beskriver våld mot kvinnor som ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män. Den slår fast att våld mot kvinnor är könsrelaterat på strukturell nivå. Istanbulkonventionen slår fast att kvinnor och flickor riskerar att utsättas för könsrelaterat våld och våld i hemmet i större utsträckning än män. Att förebygga våld mot kvinnor är en förutsättning för att nå målet om jämställdhet mellan kvinnor och män. Istanbulkonventionen tar också upp det ekonomiska våldet på ett annat sätt än andra definitioner av mäns våld mot kvinnor tidigare gjort och menar att ekonomiskt lidande kan sammankopplas med fysiskt våld. Konventionen upprättades den 11 maj i Istanbul, Turkiet, och trädde i kraft i november 2014 i Sverige.

”VI SER EN STAGNATION I JÄMSTÄLLDHETSPOLITIKEN”

Målet för jämställdhetsarbetet i Sverige är att kvinnor och män ska ha samma makt och möjligheter att forma både samhället och sina egna liv. Jämställdhetsarbete handlar bland annat om inflytande, ekonomi, hälsa, utbildning, arbete och mäns våld mot kvinnor. Jämställdhetsmyndigheten ska bidra till ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken så att regeringens jämställdhetspolitiska prioriteringar får genomslag. Jag pratar med två av myndighetens medarbetare för att få en bild av huruvida jämställdheten är på väg i rätt riktning.

Hur står det till med den ekonomiska jämställdheten i Sverige?

Ja du, kvinnor tjänar mindre än män med motsvarande yrken, jobbar mer deltid, är mer sjukskrivna och tar ut fler föräldradagar än män. Det ger stora skillnader i inkomster mellan kvinnor och män.

Det ser inte så bra ut helt enkelt?

Nej, och det har inte heller hänt så mycket de senaste åren. Utvecklingen har avstannat. Räknar vi ihop alla inkomsterna exempelvis så har det inte hänt någonting på minst 20 år vad det gäller jämställdheten.

Varför får inte kvinnor heltidsjobb i Sverige?

Det finns en deltidsnorm i kvinnodominerade yrken som verkar vara väldigt svår att bryta. I många fall har man byggt in deltidarbete i sin organisering och i scheman.

Vad kan offentliga arbetsgivare göra för att bidra till ökad ekonomisk jämställdhet?

Inom kommunal sektor, särskilt inom omsorgen, är det väldigt mycket av arbetet som är deltid. Det är viktigt att de tar ansvar genom att erbjuda heltidstjänster,

med villkor och arbetsmiljö som möjliggör att de anställda orkar arbeta heltid. Offentliga arbetsgivare kan också göra mer för att erbjuda likvärdiga arbetsvillkor för kvinno- och mansdominerade verksamheter inom den egna organisationen. Det innebär till exempel lika löner för likvärdiga yrken och att se över och åtgärda skillnader i arbetsmiljö.

Offentlig upphandling är ett verktyg där det står att man får göra social hänsyn, och jämställdhet är en sådan aspekt. Då kan man ställa krav på företaget man handlar ifrån att de ska leva upp till sådant som jämställda löner och goda arbetsvillkor. Det finns framgångsrika exempel på hur man kan jobba med det. Ett problem som upphandlingsmyndigheten pekar på är dock att det är väldigt, väldigt få av upphandlingarna som våra statliga myndigheter gör där social hänsyn används. Det är beklagligt.

Vad ska vi göra för att få fler män att vara föräldralediga?

Jämställdhetsmyndigheten har sagt att Sverige bör gå mot en högre grad av individualisering för att få till stånd en normförändring. Här är det ju så att det har hänt ganska mycket inom vissa yrkesgrupper. Men långt ifrån i alla, vilket sedan slår hårt mot kvinnor i både utvecklingsmöjligheter, lön och sedan pension.

Hur ser ni på det här med den obetalda föräldraledigheten, ska det fortsatt vara möjligt?

Det är ju en svår fråga och en balansgång det där. Men det är nog så att det bör begränsas för att minska den ekonomiska ojämställdheten och få män att bidra i det obetalda hem- och omsorgsarbetet i större utsträckning. I vår senaste uppföljning av delmålet om en jämställd fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet pekar vi bland annat på behov av att införa nya begränsningar i möjligheten att få föräldrapenning efter att barnet har fyllt tre år.

Varför vet vi så lite om ekonomiskt våld?

I Istanbulkonventionen skrivs ekonomiskt våld fram mycket tydligare än vad det gör i den svenska jämställdhetspolitiken egentligen. Det här är inte ett område där vi ligger i framkant.

Känner ni att förslag och rekommendationer från era analyser tas till vara?

Ja, till viss del. Däremot ser vi ju nu, när det gäller ekonomisk jämställdhet i synnerhet, en stagnation i jämställdhetspolitiken. Tidigare såg vi stora reformer som fick stor effekt. Vi lade om skattesystemet för att öka jämställdheten, vi byggde ut barn- och äldreomsorgen. Det hände väldigt, väldigt mycket. Sedan har det på senare tid inte varit några stora reformer utan mer margi-nella saker. Vi ser också att man saknar ett jämställdhetsperspektiv i andra reformer vilket då i stället har motverkat den ekonomiska jämställdheten.

Vilken borde vara nästa stora jämställdhetsreform?

Vi påpekade ju i vår uppföljning av den ekonomiska jämställdheten att om vi

inte gör något åt undervärderingen av kvinnodominerade yrken så kommer vi inte att få till stånd någon förändring.

Men, hur gör man reformer av normer?

Ett sätt att påverka normer är ju med lagar. De är ju ett verktyg som har normerande effekt.

Indirekt så vet vi också att förbättrade villkor och då höjd status av kvinnodominerade yrken kan förändra våra normer på sikt. Det är framför allt två lagar som reglerar jämställdhet, och det är diskrimineringslagen och arbetsmiljölagen. Här ser vi ett tydligt behov av fler sanktionsmöjligheter mot arbetsgivare som bryter mot dessa. Det är väldigt tandlöst i dag.

MED FAKTA FÖRÄNDRAR VI NORMER

Vad är reformer jämfört med normer? Går det ens att komma åt normer med politik? För att få lite perspektiv på detta hade jag ett samtal med Liselott Vahermägi, en av Sveriges ledande ledarskapskonsulter och specialist på bland annat jämställdhetsintegrering. Hon är även före detta kommunalråd för Socialdemokraterna i Nynäshamn och har i dag förtroendeuppdrag inom Region Stockholm.

När vi pratar om jämställdhet så spelar ordet normer huvudrollen, genomgående. Varför är det så?

Ja, det finns väl flera svar på den frågan, men vi har, generellt som individer, som grupper och som samhälle en massa föreställningar om vad det innebär att vara kvinna, eller man, eller pojke eller flicka. Sedan finns det många som inte identifierar sig som varken kvinna, eller man vilket är en aspekt som ska diskuteras separat. Men, från det att vi föds så möts vi av en massa föreställningar om egenskaper som vi förväntas så småningom ha, eller sätt att förhålla oss och sätt att vara. Forskningen brukar kalla detta för att vi möts av tusentals, eller kanske miljoner mikrobudskap. Det är inte de där stora händelserna. Det är till exempel den lilla tjejen som ställer sig i kön till ansiktsmålningen och ser att andra barn blir målade som Spindelmannen som är hennes favoritsuperhjälte. När det blir hennes tur får hon frågan "vill du bli målade som fjäril eller som kattunge?". Det vill säga det här barnet får ett par alternativ att välja mellan, men det är inte alla möjliga alternativ. När hon då svarar att "nej, jag vill bli Spindelmannen" och får reaktionen "jaha, det var ett annorlunda val", så får ju flickan beskedet att hon betar sig på ett sätt som inte är det vanliga eller typiska. På samma sätt kan det vara om en pojke står i kön och vill bli kattunge, om en pappa kommer ensam med barnet till bvc eller när han ansöker om föräldraledighet på den manligt dominerade arbetsplatsen. Normer påverkar oss alla. En sådan händelse präglar ju inte oss som individer, men vi nås av tusen-

Liselott Vahermägi

tals sådana mikrobudskap från familj, vänner, personal, föreningslivet, bilder, tv och så vidare.

Mängden mikrobudskap gör också något med våra egna föreställningar om vad vi kan bli eller vara som människa. Vi har ju också en väldigt stark vilja, generellt, att passa in, att ingå i grupper. Det är en väldigt stark drivkraft hos människor.

Men om man skulle ta hela den resan från de här mikrobudskapen, från fjäriken och kattungen till deltidsjobb och otrygga anställningar. Vad är det de här mikrobudskapen har sagt oss längs vägen som har gjort att vi har hamnat där?

Ja, det tänker jag handlar om hurvida vi verkligen fattar individuella val, som yrkesval till exempel. Jag är helt övertygad om att det inte är biologin som gör att vi passar för olika saker, men att vi får budskap som formar våra val.

Men det du lyfter är ju egentligen en samhällsstrukturfråga som jag har klurat mycket på då jag också har varit kommunpolitiker tidigare i mitt liv. Vad är det som gör att vi i en kommun, det vill säga en och samma arbetsgivare, har haft helt olika förutsättningar för dem som jobbat med det vi kan kalla de "hårda frågorna", samhällsbyggnad, trafik osv, där det har varit självklart med heltid, medan inom omsorg så var det inte alls ovanligt med deltid.

Det blir ett sätt att organisera verksamheterna om man inte går in och ifrågasätter, varför ser det ut så här? Vi bedrev då ett medvetet och långsiktigt förändringsarbete, i samarbete med Kommunal.

Hur medvetna är vi om de här normerna, och hur mycket är det en normaliserad verklighet?

Generellt är jag övertygad om att vi är omedvetna om vad det är för normer som gör att vi bidrar till att behålla ogynnsamma strukturer. Det är också därför förändringsarbete så ofta är så svårt.

Är det svårt att jobba politiskt med normer?

Nej, tvärtom. Man kan inte lagstifta om normer, men man kan titta på fakta och ha åsikter om utvecklingen inom olika områden. Politiken har också en uppgift att synliggöra och bryta normer som leder till ojämställdhet. Ofta är det dock kunskap om just fakta som brister, och då är det svårt att göra analyser eller komma med förslag på förändringar.

Men hur är det då när vi ska försöka ta oss in till människors köksbord?

Ta samtyckeslagstiftningen till exempel. Den handlade om att adressera normer. Hur är vi mot varandra? Vad är ok? Kanske hade den reformen inte varit lika lätt att få igenom om inte #metoo varit. Sexköpslagen är ett annat exempel som ju också handlar om normer. Hur ser vi på att man kan köpa en annan människas kropp? Nej, det bestämde vi sedan att det inte är en schysst norm. Så visst kan politiken jobba med normförändring.

Vad står på din önskelista framgent?

Jag har ju kommit att intressera mig för offentlig upphandling där vi kan se att kvinnor är underrepresenterade. Både i andelen som äger och driver företag och andelen kvinnor som är representerade i bolag – antingen genom styrelse eller ägande – där det offentliga upphandlar. Det vill säga, kvinnor har fortfarande väldigt begränsad tillgång till de sfärer där de ekonomiska frågorna finns. Jag är inte säker på att det behövs ny lagstiftning, men det här är områden som jag verkligen tycker behöver adresseras. Sedan behöver vi fortsätta att prata om andra aspekter av jämställdhet inte minst på arbetsmarknaden. Men företagande och kvinnors representation där den ekonomiska makten finns skulle jag vilja att vi adresserar mycket mer.

SNABBFAKTA:

ATT ARBETA

ARBETSMARKNAD

- Sverige har en av världens mest könssegregerade arbetsmarknader, dvs med kvinnor och män som arbetar i olika yrken. Som exempel kan nämnas att 2019 var 99,7 procent av Sveriges barnmorskor och 1,1 procent procent av våra kyl- och värmepumpstekniker kvinnor.
- Hälften av alla män och kvinnor arbetar i ett yrke där 70 procent eller fler är av samma kön som dem.
- Knappt 20 procent av Sveriges arbetsföra befolkning arbetar i ett yrke med jämn könsfördelning.
- Att könssegregationen minskat de senaste åren beror främst på att kvinnor sökt sig till mansdominerade yrken.
- Könssegregationen är den viktigaste anledningen till att det är så stora inkomstskillnader mellan män och kvinnor.

99,7 %

AV SVERIGES BARNMORSKOR ÄR KVINNOR

HELTID ELLER DELTID? FAST ELLER OTRYGGT?

- Inte ens hälften av kvinnorna i arbetaryrken i Sverige har en heltidsanställning. Bara 48 procent har en fast anställning på heltid, att jämföra med männen i samma kategori där 71 procent har fast heltid. Motsvarande siffror i tjänstemannayrken är 71 respektive 85 procent.
- Tidsbegränsade anställningar är vanligast bland kvinnor i både arbetar- och tjänstemannayrken med 24 procent och 9 procent. För männen är siffrorna 15 procent och 7 procent.

9 210 KR
 ÄR DEN REELLA SKILLNADEN I
 MEDELLÖN FÖR MÄN OCH KVINNOR
 I TJÄNSTEMANNAYRKEN

LÖN

- Den genomsnittliga faktiska inkomsten för en kvinna i arbetaryrken var 23 210 kronor 2021 och för en kvinna i tjänstemannayrken 37 350 kronor. Motsvarande siffror för männen var 28 920 respektive 46 560 kronor.
- Kontaktnära yrken där man arbetar med människor har generellt en lägre lön än yrken där man arbetar med tillverkning, textproduktion eller data.
- Kvinnodominerade yrken har mindre lönespridning och ger därför mer begränsad möjlighet till "lönekarriär".
- Kvinnor tjänar i genomsnitt 9,9 procent mindre än män.
- Tittar vi på livsinkomst tjänar mannen 6,3 miljoner kronor mer än kvinnan.
- Alla arbetsgivare ska genomföra en årlig lönekartläggning. Arbetsgivare som har mellan 10 och 24 anställda ska ha en årlig skriftlig dokumentation över lönekartläggningen och de åtgärder som planeras i syfte att eliminera en osaklig löneskillnad.

75 %

AV SJUKSKRIVNA PÅ GRUND AV STRESS ÄR KVINNOR

SJUKSKRIVNINGAR

- Kvinnor är nästan dubbelt så mycket, 83 procent, sjukskrivna som män.
- Den vanligaste sjukskrivningsorsaken för kvinnor är psykisk ohälsa.
- Tre av fyra som är sjukskrivna för stress är kvinnor.
- Undersköterskor sjukskrivs mer än dubbelt så ofta som andra yrkesgrupper. När Försäkringskassan sammanställt sjuktalen för olika yrkesgrupper hamnar de på 203,6 sjukfall per 1 000 anställda.

30 %

ÄR DEN GENOMSNTTLIGA SKILLNADEN PÅ MÄNS OCH KVINNORS PENSIONER

PENSIONER

- Kvinnor som bor i Sverige har en genomsnittlig total pension på 18 200 kronor. För män är den 25 500 kronor. Kvinnor har alltså i genomsnitt cirka 30 procent lägre pension än vad männen har.

”ARBETARKVINNOR MÅSTE VARA DEN ABSOLUT STARKASTE GRUPPEN PÅ ARBETSMARKNADEN!”

Hur har kvinnor det på jobbet och hur påverkar det deras plånbok? Frågan är naturligtvis enormt komplex och några som arbetar på djupet med den är LO. Joa Bergold är utredare ansvarig för den jämställdhetsbarometer som organisationen publicerar varje år.

Hur har kvinnor det på svensk arbetsmarknad?

Det är klart att det inte är rättvist på en arbetsmarknad där kvinnor, kanske framför allt i arbetaryrken, fortfarande inte kan försörja sig på sin lön. Om vi bara börjar där. Basen i det menar jag är att kvinnor arbetar deltid, och det gör de för att de inte får heltidsanställningar. De flesta går inte ner i tid. Det finns ingen heltid i botten och anställningarna är dessutom inte fasta. Där ser det bättre ut för kvinnor i tjänstemannayrken som oftare har en heltidsanställning att gå tillbaka till.

Joa Bergold

Varför har vi hamnat där – att kvinnor inte får heltider medan männen får det?

En del av svaret på det är arbetets organisering, och avtalsstyrkan självklart. Kopplat till arbetsgivarens rätt att leda och fördela arbetet. Med det sagt har vi sedan den officiella berättelsen som byggts runt det hela. Det var inte länge sedan som det var en etablerad sanning för arbetsgivare att säga att ”vi ger bara kvinnor vad kvinnor vill ha”. ”Kvinnor är nöjda med deltid och vi är anpassningsbara arbetsgivare. Kvinnorna vill ha deltider och därför får de det.”

Och det är ju fantastiskt, att kvinnor i arbetaryrken är den absolut starkaste gruppen på arbetsmarknaden som bara kan trycka igenom sina krav medan andra uppenbarligen har så väldigt svårt att kunna påverka. När man resonerar så skulle jag vilja säga att arbetsgivaren gör det hela till en individuell fråga, vilket gör det möjligt att slippa titta på saker som övriga villkor och arbetsmiljö.

Om man ska vända på det då, kan det inte vara så att man verkligen inte vill eller orkar arbeta heltid?

Det är inte säkert att man är jättesugen på att arbeta heltid när det saknas tillräckligt med kollegor eller när schemakraven ställer till det med en fungerande vardag. Så det går inte bara att vända på. Men den fackliga lösningen kan ju aldrig vara att släppa krav på arbetsorganisation, bemanning och ett arbete som ska gå att utföra. Vi måste tänka utifrån ”vad är det vi jobbar för?”. Jo vi jobbar för att det ska gå att vara på jobbet och få så mycket betalt att det ska gå att försörja sig. Då kan ju lösningen på de problem som finns inte vara att kvinnor ska lösa det här själva genom att gå ner i inkomst!

Hur hanterar fackföreningsrörelsen den här frågan?

Jag tycker ibland att man ryggar för den här frågan, heltid som norm. Hur ska vi hantera det när många upplever att det är svårt att orka? Ja, om vi ska driva en verklig, progressiv facklig strategi ska vi väl först fråga oss om en rimlig heltid verkligen är 40 timmar i veckan.

För det säger oss att det fackliga svaret aldrig kan vara att vi accepterar att så många inte orkar arbeta heltid. Att vi skulle säga ”vi accepterar att ni inte orkar och därmed behöver gå ner i lön och därmed inte kan leva på er inkomst och sedermera får en usel pension. Ni behöver säkert ändå ta hand om barnen och mannen jobbar ju heltid”, det blir ju en totalt missriktad förståelse, om du förstår hur jag menar. Inte missriktad såtillvida att man inte förstår problemen med villkor och arbetsmiljö, utan en missriktad förståelse för hur vi ska arbeta med frågan. Problem på arbetet måste lösas på arbetet. Inte genom att man inte arbetar.

Sedan måste det finnas välfärdstjänster – barnomsorg, fritids och äldreomsorg – som gör det möjligt för dem med omsorgsansvar att arbeta.

Sverige har en av världens mest könssegregerade arbetsmarknader – varför det?

Först ska vi komma ihåg att vi har väldigt många kvinnor som arbetar i vårt land. Med det sagt kan vi också konstatera att det vi har gjort är att vi har flyttat ut de traditionella könsrollerna på arbetsmarknaden. Och det hade varit ett mindre problem om kvinno- och mansdominerade yrken hade haft samma löner och villkor. Men så är det som bekant inte och sett utifrån det är det fullständigt irrationellt att det ser ut som det gör. Sett till villkor och löner borde rimligtvis ännu färre arbeta inom vård och omsorg och i stället söka sig till industrin, bli montörer eller rörmokare. Vilket naturligtvis skulle vara förödande då behovet av medarbetare inom välfärden är enormt. Men då skulle kvinnor generellt ha bättre villkor och betydligt högre lön.

Det är ju lite av det Ebba Busch säger då, gör andra val få annat resultat?

Ja, uppenbarligen så agerar vi inte alltid helt ekonomiskt rationellt. Men vi väger naturligtvis in andra parametrar i våra yrkesval också, så det blir en helhet.

Det nya försörjningskravet för arbetskraftsinvandrare är 27 360 kronor. En kvinna i arbetaryrke tjänar i genomsnitt 23 210 kronor. Vad säger de siffrorna oss?

[Skrattar till] Ja, vi kan bara titta på de två siffrorna och fråga oss om man verkligen förväntar sig att kvinnor i arbetaryrken ska kunna försörja sig själva över huvud taget.

Kvinnors sjukskrivningstal är nästan dubbelt så höga som männens. Varför?

Oj, många faktorer ligger bakom kvinnors sjukskrivningstal. Fysisk och psykisk arbetsmiljö, och stress där en del av kvinnors stress är kopplat till just ekonomi. Möjligheten att kunna försörja sig. Här borde samhället ställa högre krav på arbetsgivarna än i dag. Många undviker hela rehabansvaret genom otrygga anställningar. När anställningen gått ut finns inget ansvar längre. En annan bidragande orsak till stress är ju också att kvinnor tar ett större ansvar för hemmet och omsorg om barn och äldre släktingar.

Det där är en av de stora knäckfrågorna. Hur kommer vi åt hem- och omsorgsarbetet politiskt?

Just nu håller vi som land på att släppa det helt. Vi ser nu en slags KD- och SD-jämställdhet som grundar sig i valfrihet och flexibilitet. "Vi ger kvinnor vad de vill ha." Det kommer att få konsekvenser på den ekonomiska jämställdheten.

Det de gör är ju att öppna marknaden för nya alternativ i familjepolitiken och jag tror att det kommer att bli förödande. Det är som en jäkla badbomb. Man lägger ner den nya familjepolitiken i badkaret men man har ingen aning om vad som kommer upp till ytan. Vi går mot en annan modell, utan att säga att vi gör det. Med det slänger man ut jämställdheten med badvattnet.

Vad borde man göra?

För att fördela det obetalda arbetet? Jag tänker att den enda vettiga vägen att gå till en början är individualisering av föräldraförsäkringen.

LO vill att vi avskaffar karensavdraget, varför?

Våra grupper jobbar i kontaktnära yrken och blir smittade på jobbet, hela tiden. Du kan inte välja att inte vara i kontakt med andra människor. Du kan inte arbeta hemma. Du har inte råd att stanna hemma, utan går till jobbet sjuk och smittar andra. Ett karensavdrag är ett fruktansvärt stort avbräck i lönen. Det finns kontrollverktyg i de fall där man uppfattar att det finns ett missbruk. Arbetsgivarna kan ju exempelvis kräva in läkarintyg från första dagen.

Till sist, om du skulle sammanfatta de viktigaste åtgärderna för en mer jämställd arbetsmarknad...?

Jag kan sammanfatta det med ett ord. Heltid. Det är viktigare än högre lön, och syns mer i plånboken.

Sammanfattning och analys

Inte ens hälften av kvinnorna i arbetaryrken har en heltidstjänst. Vi har skapat en arbetsmarknad där vi antar att kvinnor inte orkar eller har tid att jobba heltid för att deras arbeten är för slitsamma eller för att de vill ha mer tid för hem och barn. De tjänar också betydligt mindre än män och avsevärt mycket mindre än det försörjningskrav som ligger på arbetskraftsinvandrare. En kvinna i arbetaryrke tjänar i genomsnitt 23 210 kronor i månaden och försörjningskravet för arbetskraftsinvandrare ligger på 27 360 kronor. Oavsett vad man tycker om det senare som princip, så säger det oss en del om vad man anser vara en rimlig inkomst.

Kvinnor är också nästan dubbelt så mycket sjukskrivna som män. Anledningarna är naturligtvis många. Vi ser stora arbetsmiljöproblem, men också en stress som är sprungen ur det ansvar som kvinnan tar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet och vi vet att kvinnor som arbetar i kontaktyrken som exempelvis barnskötare och undersköterskor drabbas hårt av karensavdraget. Dessutom innebär otrygga anställningar som många kvinnor befinner sig i att arbetsgivare undkommer rehabansvaret. När anställningen upphört finns heller inget ansvar.

Svaret på arbetsmiljöproblem och ojämställdhet kan aldrig vara att kvinnor ska lösa situationen själva genom att gå ner i arbetstid och därmed förlora livsinkomst. Deltider är inte att "ge kvinnor vad de vill ha". Då hade arbetarkvinnor varit den starkaste gruppen på svensk arbetsmarknad. Heltid för alla i botten är betydligt viktigare än högre lön då en heltid kommer att ge en långt större utdelning i inkomst, både under arbetslivet och efter pensionen.

Mindre än hälften av kvinnor i arbetaryrken har heltidsanställning.

Förslag:

- Ställ tydligare krav på offentliga arbetsgivare och offentligt upphandlade företag gällande heltid som norm.
- Ställ tydligare krav på offentliga arbetsgivare och offentligt upphandlade företag gällande kartläggning av sjukskrivningar och åtgärdsplan.
- Avskaffa karensavdraget.
- Förtydliga uppdraget till Försäkringskassan rörande ersättning vid arbete för att förebygga sjukskrivningar.

SNABBFAKTA:

ATT BLI FÖRÄLDER

FÖRÄLDRAFÖRSÄKRINGEN

- Föräldraförsäkringen är en jämställdhetsreform som infördes 1974.
- Sju av tio föräldradagar betalas ut till kvinnor.
- Införandet av de reserverade månaderna, så kallade "pappamånader", har inneburit ett ökat uttag av föräldradagar för män. När den andra reserverade månaden infördes ökade männens uttag med 22 dagar i snitt.
- Kvinnor med eftergymnasial utbildning tar ut färre dagar än kvinnor utan eftergymnasial utbildning.
- Det mest jämställda uttaget återfinns bland yrken som kräver högre utbildning.
- Medelbeloppet för utbetalning 2021, oavsett ersättningsnivå, var 588 kronor för kvinnor och 737 kronor för män.
- Föräldrar som nyttjar dubbeldagar, det vill säga tar ut ledighet samtidigt, delar mer jämställt på föräldrapenningen.

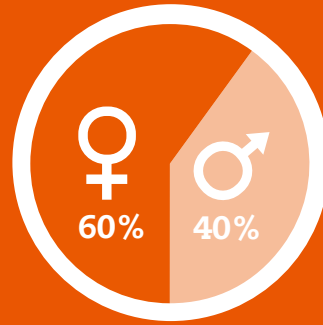
70% AV FÖRÄLDRADAGARNA
TAS UT AV KVINNOR

OCH DEN OBETALDA LEDIGHETEN ...?

- Det är möjligt att vara ledig utan att ta ut föräldrapenning och under barnets första levnadsår kan föräldrarna vara det utan att förlora sin SGI.
- Kvinnors obetalda ledighet är större under barnets första två levnadsår än männens totala ledighet med samma barn.
- Kvinnor med barn födda 2019 var i genomsnitt föräldralediga i 12,7 månader. Pappor till samma barn var i snitt lediga i 3,4 månader. Av dessa var kvinnorna i snitt lediga 4,2 månader utan att ta ut föräldrapenning, och män i 1 månad.

VÅRD AV BARN

- Kvinnor tar ut cirka 60 procent av vabb-dagarna och män 40 procent, vilket räknas som ett jämställt uttag.

BARNBIDRAG OCH FLERBARNSTILLÄGG

- Barnbidraget är 1 250 kronor per barn och sedan 1984 betalas därtill flerbarnstillägg ut. Ju fler barn en familj har desto större del av barnbidraget utgörs av flerbarnstillägg.
- Mest pengar betalas ut till familjer med tre barn vilka får 39 procent av pengarna. Familjer med två barn får 27 procent av det utbetalda beloppet. 15 procent av det totala utbetalda beloppet av flerbarnstillägg går till familjer med fem barn eller fler, som i sin tur utgör 2 procent av antalet flerbarnsfamiljer.

UNDERHÅLLSSTÖD

- Vart fjärde barn i Sverige växer upp med separerade föräldrar och av dessa bor nästan hälften, 47 procent, med sin mamma på heltid. Ytterligare 10 procent bor mest hos sin mamma.
- Om ett barn bor med den ena föräldern merparten av tiden har den föräldern rätt till underhållsbidrag på mellan 1 673 kronor och 2 223 kronor, beroende på barnets ålder, från den andra föräldern. Detta får vi anledning att återkomma till under stycket om ekonomiskt våld.

KONSEKVENSER

- Kvinnor har betydligt sämre löneutveckling än män efter att de fått barn.
- Kvinnor som tar ut fler föräldradagar har sämre löneutveckling än de som tar ut färre.
- För de kvinnor som delar jämställt på föräldradagarna tar det fyra år innan de har samma genomsnittsinkomst som innan de fick barn.
- Håll i er nu. För kvinnor som delar jämställt på föräldradagarna tar det åtta år innan de har samma del av parets totalinkomst som de hade året innan barnet föddes. Vid ojämnt uttag tar det längre tid.
- Kvinnor har betydligt sämre karriärutveckling än män efter att de har fått barn.
- Kvinnor arbetar i mindre utsträckning i "nyckelpositioner" efter att de fått barn.

”VI SER EN BACKLASH I JÄMSTÄLLDHETSDEBATTEN”

Therese Svanström, ordförande för TCO, är en stark röst i debatten för ökad jämställdhet. Jag ringde upp henne för att prata lite om hennes, och organisationens syn på föräldraförsäkringen.

Vad tycker du om hur svensk föräldraförsäkring ser ut i dag?

I grunden så tycker jag, och TCO, att den är en central del av svensk arbetsmarknad och en central del av de svenska trygghetssystemen i sin akt och mening att bidra till kvinnors och mäns ekonomiska jämställdhet.

Den möjliggör ju också ett deltagande på arbetsmarknaden så som tanken är med föräldraförsäkringen och som komplement till en välfungerande barnomsorg. Det är ganska få, tror jag, som förstår hur unikt vi har konstruerat det här systemet. Tittar vi på grannar i exempelvis Tyskland så är ju arbetskraftsdeltagandet ofantligt mycket lägre och de har heller ingen barnomsorg eller välfungerande föräldraförsäkring. Vi värnar föräldraförsäkringen.

Therese Svanström

Det finns röster som menar att föräldraförsäkringen är för flexibel, bland annat utifrån att personer som inte har små barn inte får vara lediga när de vill, samt att det blir svårt för arbetsgivare att planera verksamheten. Hur ser du på det?

Jag har lite svårt att förstå det perspektivet. Du kan ju inte säga från den ena dagen till andra att ”nu ska jag vara ledig”. Det handlar ju om planering på arbetsplatsen. Vi upplever inte att det är ett problem. Vi får inte heller till oss det från TCO-förbundens medlemmar att deras arbetsgivare skulle tycka att det här är problematiskt. Jag känner helt enkelt inte igen problemformuleringen och ger heller inte mycket för det resonemanget.

En fråga som ofta dyker upp är den om kvinnors riskbenägenhet och trygghetssystemens utformning. Har du några tankar där?

Vi ser att de trygghetssystem vi har i dag inte är utformade för företagare. Jag kan också se att vi behöver se över föräldraförsäkringen från det perspektivet, hur den påverkar kvinnors benägenhet att starta och driva egna företag. Där har vi dock inga konkreta förslag än.

Vad är din syn på detta med att det fortfarande är ett sådant ojämnt uttag av föräldradagarna?

Ja du, det här har vi tittat mycket på och bland annat jobbat med en socionom. Vi ser ju att det fortfarande är normer som styr hur vi väljer att hantera ledigheten i väldigt stor utsträckning. Förenklat kan man säga att mammor gör som andra mammor gör och pappor gör som andra pappor. Vi är väldigt styrda av normer i kretsen av egna bekanta, men också arbetsgivare har olika normer kopplade till kvinnor respektive män. Det är olika hur förväntansbilden på hur man ska bete sig ser ut. Det visar ju också fakta. Även i relationer där kvinnan tjänar mer än mannen är kvinnan hemma mer. Så det finns inget ekonomiskt övervägande som verkar spela in i någon större utsträckning.

Ska föräldraförsäkringen individualiseras, det vill säga delas 50/50 mellan föräldrarna utan möjlighet att överlåta dagar?

Vi vill i ett första steg tredela den, på väg mot en individualisering. För oss har det varit ett försök att få med politiken i något första steg mot en individualisering. Men det är klart att en jämn fördelning är ju det vi vill nå. Det vill ju föräldrar också. Eller så kan man i alla fall tolka det utifrån en av våra rapporter där föräldrar svarat att de vill se ett mer delat ansvar för barn och hem. Ändå ser det ut som det gör...

Men ser man till andra grupper på arbetsmarknaden så är det inte helt ovanligt att kvinnor inte vill ha en individualisering. Hur gör vi då?

Det här är en tuff fråga. Vi ser ju också att vi får en del väldigt starka, negativa reaktioner när vi föreslår en ökad styrning av uttaget. Samtidigt vet vi också att kvinnor är frustrerade över löneskillnader och pensioner. Och detta hänger ihop. Det går inte att komma ifrån.

Ni gjorde nyligen ett fantastiskt arbete med att synliggöra den obetalda föräldraledigheten som många kvinnor tar ut. Hur ska vi komma åt den här problematiken med obetald ledighet?

Det är en bra fråga och där har vi ännu inte landat i en ståndpunkt. Vårt första steg här är ju ett synliggörande av hur det ser ut där det visar sig att pappor tar ut mindre ledighet totalt sett än kvinnor tar ut obetalt. Det är helt fascinerande och det behöver vi prata mer om, tveklöst.

En fråga som är intressant rent principiellt är dubbeldagar. Hur ser du på dem?

Vi kan förstå bakgrunden till varför man ville skapa möjligheten att bygga någon slags gemensam bas när barnen precis har fötts. Men det är svårt att

veta hur analysen ser ut kring dubbeldagarna. Vi har varit kritiska till utökningen av dubbeldagar just för att redan i dag tar ganska få ut dubbeldagar så de bidrar inte till ekonomisk jämställdhet i utsträckningen att det skulle vara motiverat. Vi ser ju också en risk att kvinnor tar ut fler obetalda ledighetsdagar i direkt anslutning till dubbeldagarna. Så vi är försiktigt kritiska.

Du har varit kritisk till regeringens familjepolitik. Vad består din kritik främst av?

Det beror lite på vad du menar. Vi har varit oerhört kritiska till förslaget att utöka möjligheten att överlåta dagar utan SGI-gräns. Det handlar om att överlåta dagar till barn och unga, eller att vi får ett system som gynnar välfärdsbrottslighet. När vi har lyft de här riskerna så säger regeringen att "det får vi hantera i efterhand i så fall". Vi tycker ju att det är bättre att stävja det innan den möjligheten öppnas upp.

Vår kritik grundar sig ju i att vi värnar föräldraförsäkringen väldigt mycket. Det är en institution som är väldigt viktig att försvara mot överutnyttjande, missbruk och trixande.

När du säger risk att man överlåter dagar till unga, hur går era tankar där?

Du var tidigare inne på frågan om flerbarnstillägg och där kan det ju finnas en risk att familjer med höga flerbarnstillägg ser en möjlighet att överlåta dagar på unga, kanske främst tjejer i familjen som får ta hand om yngre syskon. Vi får inte glömma att vi bara har skolplikt i grundskolan i Sverige. Gymnasiet är inte obligatoriskt.

En sista fråga; har du någon önskelista när det gäller föräldraförsäkringen.

Om du fick omforma den, vad skulle du göra?

Det är fortfarande ett ojämnt uttag så jag tror att ett ökat antal vikta dagar till vardera föräldern är en kärnpunkt som behöver hanteras. Kanske ska man också ta bort lägstanivådagarna och på så sätt finansiera någon form av familjevecka för att möjliggöra närvaro vid läkarbesök, utvecklingssamtal och annat.

Men sedan tror jag att vi också behöver titta på precis det du var inne på, hur försäkringen ser ut för nya grupper på arbetsmarknaden. Inte minst för att få fler kvinnor att starta och driva företag. Vi har ju också flera grupper på arbetsmarknaden där det ofta krävs att de är egna företagare, exempelvis journalister och skådespelare. Trygghetssystemen måste fungera även för dem. Sedan måste vi ju jobba med att ändra normer och där är jag kanske snarast negativ just nu när vi ser att debatten har en backlash för närvarande.

Sammanfattning och analys

Föräldraskapet är fortsatt oerhört ojämnt i Sverige, vilket drabbar kvinnor hårt ekonomiskt. Sju av tio föräldradagar tas ut av kvinnor. Inkluderar vi den obetalda ledigheten ser vi dessutom att kvinnors obetalda ledighet under barnets första levnadsår är större än männens totala ledighet med samma barn. Detta gör att kvinnors löneutveckling stannar av, karriärmöjligheterna minskar och det gör också storleken på pensionsutbetalningarna. Kvinnor har i genomsnitt 30 procent lägre pension än män. Ytterligheten är de familjer som gör kvinnan till ensam vårdnadshavare för att hon ska kunna ta ut alla föräldradagar. Det förekommer. Otroligt nog.

Föräldraförsäkringen bör individualiseras. Detta kan ske stegvis, hellre än inte alls. Den processen har stått stilla alldeles för länge nu.

Sedan har vi frågan om flerbarnstillägg som även det riskerar att bli en kvinno-fälla. Som exempel kan nämnas att familjer med sju barn får över 14 000 kronor i barnbidrag. Det är svårt att se hur vi kan vara emot ett vårdnadsbidrag, men fortsatt för ett flerbarnstillägg med dagens utformning. De må ha olika principiell bakgrund, men inlåsnings-effekten blir densamma. Det blir i grunden ett principiellt ställningstagande där utgångspunkten är att man ska ha möjlighet att själv försörja sina barn. Sedan kan livet komma emellan och barnfattigdom ska naturligtvis motverkas, vilket kan göras med extra barnbidrag som villkoras med exempelvis att båda föräldrarna står till arbetsmarknadens förfogande och att barnen går på förskolan.

Föräldraförsäkringen bör individualiseras. Detta kan ske stegvis, hellre än inte alls.

Dubbeldagarna, det vill säga möjligheten för båda föräldrarna att vara föräldra-lediga samtidigt under barnets första levnadsår, föreslås bli fler. Detta trots att det i dag inte finns någonting som pekar på att det faktiskt främjar ett jämställt uttag totalt sett. Allt man kan se är att föräldrar som har ett mer jämställt uttag, också tenderar att ta ut fler dubbeldagar. De flesta dubbeldagarna tas ut i juli, augusti och januari. Man ser också att kvinnan tenderar att ta ut fler obetalda dagar i direkt anslutning till dubbeldagarna.

Argumentet för dubbeldagarna är att pappor ska ha möjlighet att anknyta till barnet och delta mer aktivt i hem- och omsorgsarbetet under det första året. Frågan är varför mamman måste vara fysiskt närvarande för detta. Möjligheten finns ju redan, genom de 240 dagars föräldraledighet som båda föräldrarna får vid barnets födelse.

En grundstomme i våra välfärdssystem är vår vilja att bidra till dem. Med en avsevärd höjning av såväl golv som tak skulle den viljan inte bara bibehållas, utan öka. Med en urholkning finns i stället en risk att privata försäkringsalternativ förordas.

Förslag:

- Avskaffa flerbarnstillägget från fjärde barnet (inte för redan födda).
- Inför en villkorad del av barnbidraget i tillägg till grundbidraget.
- Inflationsskydda barn- och underhållsbidrag.
- Begränsa möjligheten till obetald föräldraledighet kraftigt.
- Minska antalet dubbeldagar.
- Individualisera föräldraförsäkringen, stegvis.
- Höj taket i socialförsäkringen.
- Tillåt inte ensam vårdnad i syfte att överlåta föräldradagar.

DET EKONOMISKA VÅLDET: ATT ÄGAS

Ekonomiskt våld handlar om att skaffa sig makt och kontroll över en annan människa genom ekonomiska eller arbetsbegränsande medel.

Materiellt våld utövas genom eller mot föremål.

Dessa två våldsformer används ofta i kombination med fysiskt och psykiskt våld.

Ekonomisk kontroll eller ekonomiskt våld mot kvinnor har alltid funnits.

- Först 1865 blev alla kvinnor i Sverige som fyllt 25 år automatiskt myndiga.
- 1874 får en gift kvinna rätt att, genom äktenskapsförord, själv förvalta sin enskilda egendom och bestämma över sin lön.

Ekonomiskt våld kan utövas på många sätt:

- Möjligheter att studera eller arbeta begränsas.
- Ingen insyn i familjens ekonomi.
- Begränsad eller ingen tillgång till pengar.
- Fickpengar med krav på kvittoredovisning av vad de gått till.
- Lån tas, abonnemang tecknas och fordon skrivs i den utsattas namn.
- Varor och tjänster köps i den utsattas namn.
- Ofta får den utsatta betalningsanmärkningar hos kronofogden.
- Vid en separation får den utsatta stå för alla kostnader för barnen.
- Vid en separation förhalas bodelningsprocessen.

Materiellt våld är precis vad namnet beskriver. Förövaren förstör den gemensamma bostaden, värdefulla föremål eller föremål med affektionsvärde som tillhör offret.

- Ekonomiskt våld begränsar offrets möjlighet att lämna relationen kraftigt.
- Att få en bostad med skulder och betalningsanmärkningar är svårt.
- Ekonomiskt våld har inget eget lagrum.

NÄR DET GÄLLER EKONOMISKT VÅLD LIGGER SAMHÄLLET EFTER

För att komma närmare kvinnorna som drabbas av ekonomiskt våld så pratar jag först med representanter från två organisationer. Åsa Witkowski, sakkunnig i Kvinnofrid på Unizon, och Christin Weikel Vickman från kvinnojouren Ada i Göteborg.

Det första samtalet är med Åsa på Unizon.

Ekonomiskt våld har ju verkligen seglat upp som någonting nytt och något som det finns för lite kunskap om. Ett område som tidigare varit så förbisett. Mycket i dag har ju förenklats av den tekniska utvecklingen med till exempel bank-id och där kan vi väl bara konstatera att de som vill skada någon annan kommer alltid att ligga steget före. Varför är det så, att det varit förbisett?

Ja, man behöver ha en backspegel och se till hur det sett ut historiskt för kvinnor för att förstå varför det är så eländigt som det är nu. Man kanske till och med då också kan tycka att vi kommit något framåt i den här frågan, säger hon med ett skratt.

Jag tror någonstans att vi bara orkar förstå en del av mäns våld mot kvinnor i taget. Det är så omfattande. Så på något sätt blir det ett mentalt försvar, att vi distanserar oss från vissa delar av våldet för att orka. Så vi måste försöka förstå bit för bit. Biten om ekonomiskt våld har fått vänta lite för länge nu.

Hur skulle du beskriva det ekonomiska våldet?

Det innebär en förskjutning och en successiv kontroll över en annan människa. Ingen skulle acceptera ett sådant beteende från dag ett. Från det att man ska redovisa olika utgifter, till att man plötsligt tappat all kontroll och begränsar sin tillvaro och sin rörlighet totalt. En kvinna som bryts ner ekonomiskt bryts ju också ner psykiskt och börjar tvivla på sig själv i relation till andra människor, kanske även på jobbet.

Det är ju så att kvinnor som är drabbade är ofta utsatta av flera våldstyper; fysiskt, psykiskt och ekonomiskt våld. Och även om du inte är utsatt för direkt

ekonomiskt våld, så gör det fysiska och psykiska våldet att kvinnan ofta blir sjukskriven under kortare perioder, eller i värsta fall långtidssjukskriven. Kanske till och med förlorar jobbet vilket förstärker allvarliga ekonomiska konsekvenser. Så det hänger ju ihop på det viset.

Vilka drabbas av ekonomiskt våld?

[Åsa svarar utan att tveka] Våldet är demokratiskt. Vem som helst kan drabbas. Däremot har kvinnor med sämre ekonomi svårare att lämna en relation. Det säger sig självt.

Vad säger de kvinnor som kommer till er? När söker de hjälp?

Oftast är det inte det ekonomiska våldet som är anledningen till att man söker hjälp. Men när man söker för andra former av våld, så uppdagas det. En våldsutsatt kvinna har ofta drabbats av så mycket och känner sig enormt utsatt och exploaterad. När de först får kontakt med oss så måste vi se till att hon får ordning på sitt dygn. Att hon sover på nätterna och äter på dagarna. Vi börjar där. Sedan kommer det praktiska, det ekonomiska.

Jag pratar senare med Christin Weikel Vickman som arbetar med utsatta kvinnor på kvinnojouren Ada i Göteborg.

Hur vanligt är ekonomiskt våld skulle du säga?

Det är jättevanligt med utstuderat ekonomiskt våld i de relationer där det även förekommer andra typer av våld. Men med det sagt ska vi komma ihåg att bara det att vara utsatt för någon form av våld i en relation, ger ofta ekonomiska men för kvinnan. Att behöva fly sitt hem ger ju kostnader som man aldrig hade haft annars. Man kanske behöver köpa nya möbler, betala dubbla hyror eller räntor eftersom man fortfarande har ett betalningsansvar för den gemensamma bostaden.

Sedan har vi de kvinnor som bor på skyddat boende. De kan inte gå till jobbet, av säkerhetsskäl. Barnen kan heller inte vara på förskola eller skola, av samma anledning. Då står hon utan inkomst. Så det ekonomiska våldet är brett, kan man säga.

Vad är det kvinnorna drabbas av i sin vardag?

Ja du, förövarna är väldigt kreativa. Psykiskt våld är själva fundamentet i allt annat våld. En grundförutsättning för att det ska fungera. Sedan kommer det sexuella, fysiska, ekonomiska i varierande omfattning. De flesta kvinnor som kommer in till oss har drabbats av ekonomiskt våld på något sätt. Ett extremt vanligt exempel på det är att en mamma står helt ensam med ansvaret för barnen. Hon får kanske gå ner i tid för att klara vardagen, får ta all vabb och får bekosta alla barnens kläder, leksaker och fritidsaktiviteter. Men vi har också de som frantagits allt, som skuldsatts av sin man och befinner sig i totalt ekonomiskt utanförskap.

Jag hade kontakt med en kvinna som brukade få fickpengar av mannen när han var på gott humör. Det var väldigt små summor vilket gjorde att hon ofta hamnade i besvärande situationer där hon inte kunde betala. Hon kunde stå i kassan i mataffären, med varorna i en hög längst ner på bandet. Då visade det sig att han hade ljugit och inte fört över några pengar. Hela syftet var att hon skulle stå där och skämmas. Ett sätt att jävlas och förnedra någon är en vanlig del i att utöva makt. En slags toxisk kombination av psykiskt och ekonomiskt våld.

Varför har vi inte pratat om det här mer?

Jag tror helt enkelt inte att vi har sett det som våld. Så enkelt är det. Man har tänkt att det har varit ett fritt val som kvinnan har gjort. Men när vi vet hur det ser ut för många kvinnor så är ju frågan hur mycket val de alla har haft. Sedan har nog många sett ojämställdheten mellan kvinnor och män som något normalt, och då har även grader av det ekonomiska våldet gått under radarn.

Men borde det ändå inte ha funnits lite större klarsynthet?

Jo det kan man tycka. För oss som jobbar med våldsutsatta kvinnor är det ju inte nytt. Men samhället ligger ju lite efter.

Vet du om det finns några fällande domar i ekonomiskt våld?

Jag ska säga dig att jag överlag har väldigt lite erfarenhet av fällande domar gällande mäns våld mot kvinnor. Under mina 15 år här kan jag räkna på en hand hur många kvinnor jag träffat där hennes förövare blivit dömd för något, generellt när det gäller allt våld. Det händer nästan aldrig. Eller så finns det en liten dom för någon ringa grej som kunnat bevisas.

Många saker är inte brottsliga som en enskild handling, men när de görs systematiskt så blir det våld. Att inte swisha pengar till någon som står i kassan för att betala mat är inte brottsligt. Men flera gånger, i kombination med andra saker... då blir det våld.

Och om du flyttat ifrån honom och återtagit kontroll över lön, bankkonton och bank-id, hur ser det ekonomiska våldet ut då?

Ett exempel är ju bodelningen, om det finns något att bodela. För en del som inte har så mycket av värde och inte äger bostaden så orkar de inte gå igenom en bodelning. De bara flyttar ut och låter honom ta alla möbler och saker i det gemensamma hemmet. Det ska finnas lite pengar för att det ska vara värt det. Många behöver ju dra in rättshjälp, advokater och liknande och även det är tufft ekonomiskt.

Jag har varit med om flera bodelningsprocesser som dragit ut på tiden i flera år där han förhalar för att fortsatt kunna sabotera för henne ekonomiskt. Så länge hon inte får ut några pengar för den gemensamma bostaden så kan hon heller inte gå vidare i livet.

Ja, advokater kostar pengar – hur kan man som utsatt få hjälp där?

Att ingå i ett brottmål kostar inte pengar. Om åtal väcks så har du rätt till advokat utan att betala för det själv. Däremot civilrättsliga tvistemål, de är förenade med kostnader. Där kan du få vissa kostnader täckta via hemförsäkringen, kanske via ditt fackförbund eller om du har en väldigt låg inkomst så kan du få rättshjälp.

Vad gäller för att man ska få ekonomiskt stöd från samhället?

Att tro på kvinnan. Det här att kvinnor skulle springa runt och hitta på något som är så förknippat med skuld och skam har jag aldrig varit med om.

Skulle det hjälpa med andra straff?

Att man skulle få till stånd straffskärpningar vet jag inte om det skulle göra så stor skillnad. Det blir ju ändå inga fällande domar.

DET EKONOMISKA VÅLDETS KONSEKVENSER: DET ÄR BLÅMÄRKEN SOM ALDRIG LÄKER

Carina och jag hörs på telefon. Hon är 36 år, arbetar i butik och är mamma till två barn på fem och sju år. Hon är skild sedan två år tillbaka. Vi får kontakt genom en kvinnojour i en mindre kommun i Mellansverige.

Hej Carina, hur mår du?

Hej, så bra att du vill skriva om det här. Men det är lite läskigt att prata om vill jag bara säga. Jag mår väl bättre än för två år sedan, men livet är fruktansvärt tufft. En ständig kamp med allt på något vis.

Du utsattes för ekonomiskt våld av din före detta man?

Ja, ekonomiskt och psykiskt våld kan man säga. På sätt och vis hade det kanske varit lättare med blåmärken. De läker.

Hur menar du?

Nej, det går inte att jämföra så, jag fattar det. Alltså, jag förstår så klart att miss-handel sätter djupa, djupa spår och att många kvinnor är rädda att de ska bli dödade. Men detta helvete jag befinner mig i ekonomiskt ser jag knappt något slut på, och den otrygghet det skapar för mina barn äter mig inifrån. Det känns som om jag aldrig någonsin kommer att bli fri. Dessutom skäms jag som en hund. Jag förstår inte hur det kunde gå så långt.

Berätta, hur började det?

Egentligen började det väl med att han tyckte att det var onödigt att jag pluggade klart. Jag hade börjat läsa till förskollärare när vi fick en möjlighet att köpa en tomt med fantastiskt läge för att bygga vårt drömhus. Eller, hans drömhus kanske snarare. Hon skrattar till.

Vi hade precis förlovat oss och längtade efter att skaffa barn. Han började

prata om att han tjänade ok och att vi skulle klara oss på hans lön så småningom, men att just i husbyggarfasen vore det bra om vi hade två inkomster. Så jag hoppade av studierna och började jobba i en klädaffär. Dum som jag var.

Han hade kontakten med bank och byggföretag och det lät helt logiskt när han föreslog att jag skulle låta min lön gå direkt in på hans konto så att han kunde lösa allt det praktiska och ekonomiska runt huset. Jag tyckte det var skönt. Till en början.

Vad hände sedan?

Sedan blev det plötsligt svårare för mig att få veta vad våra pengar gick till. Han blev irriterad och sade att jag ändå inte begrep mig på sådant. Det övergick oftare och oftare till att han var rent elak; fick mig att känna mig korkad, värdelös och fullständigt beroende av honom för att över huvud taget klara vardagen. Jag fick allt mindre pengar att röra mig med och när, som han påstod, det blev extra utgifter runt huset så började han kräva in kvitton på sådant jag gjorde. För att ha "koll på hushållsbudgeten". Jag skulle redovisa om jag köpt nya trosor och motivera varför, eller förklara varför jag åkt taxi hem efter en kväll med jobbkompisarna. Och då blev det till sist lättare att låta bli. För husfridens skull. Det låter helt sjukt i dag, jag vet. Sådant jag ändå gjorde ledde ofta till bråk där han menade att jag inte gick att lita på. Att jag ljög om sådant jag köpte eller gjorde.

Men sedan eskalerade det?

Ja, efter att vi fått vårt första barn. Jag hade hoppats så innerligt att barn skulle sammanfoga oss på något vis, att han skulle känna att han kunde lita på mig. Jag vet, i dag låter det helt befängt. Kontrollbehovet övergick i stället i ett krav på att få tillgång till allt som var mitt, basically. Mitt bank-id och min telefon var själva "dödsstöten" och det var då han på något sätt slutade försöka dölja det här våldet. Han började ta sms-lån och köpa saker i mitt namn. Mina skulder drevs snabbt upp, utan att jag egentligen hade någon koll på det själv. Plötsligt stod bilen på mig och straffavgifter och böter lades på hög i mitt namn. Det dröjde inte länge förrän jag hade betalningsanmärkningar, men han balanserade det bra. Betalade så att inte han skulle drabbas på något sätt. Alltid med hans näsa ovanför vattenytan, medan jag drunknade.

Du lyckades sedan lämna honom?

Ja. I början var jag bra på att dölja vad som pågick för familj och vänner. Som så många misshandlade kvinnor. Men när de väl förstod kunde de också hjälpa mig att ta mig därifrån. Det hjälpte att en av mina väninnor jobbar på kvinnojouren. Hon kunde ge mig råd och peka mig i rätt riktning. Då var allt nattsvart och jag kände mig värdelös.

Vad har hänt sedan dess?

Han har satt sig på tvären i allt. Vägrade skriva på skilsmässopapper, så där

gick de första sex månaderna. Sedan förhalade han bodelningen och passade när jag flyttat ut på att förstöra mina saker. Allt ifrån sådant med bara affektionsvärde som foton och sådant, till smycken och möbler jag hade med mig. Grejer bara försvann.

Och barnen?

Ja, barnen skulle ju vara hos honom varannan vecka, så han fick halva barnbidraget och jag fick inget underhåll. Samtidigt fick jag fortsatt försöka köpa deras kläder och se till att de kunde gå till frisören. Ibland "försvann" nyinköpta overaller eller skor hos honom. Och då var det upp till mig att skaffa nya. Annars fick barnen frysa.

Nu spricker rösten och Carina börjar gråta.

Hur fan kan man bete sig så mot sina barn?! Det är sjukt. Perverst!

Hur ser det ut för dig i dag?

Jag jobbar heltid och har fast anställning, så det är bra. Jag får hela barnbidraget, men underhållet strular något fruktansvärt och så länge han betalar någon gång ibland får jag inte ut något från Försäkringskassan. Betalningsanmärkningarna sitter ju där de sitter. Det gör att det är skitsvärt att komma på rätt köl. Att få en fast bostad till exempel.

Vad skulle du önska framgent?

Att det inte skulle vara så lätt att dra någon rakt ner i avgrunden ekonomiskt. Sedan önskar jag att han kunde åka dit för det här. Men det är inte så lätt.

EKONOMISKT VÅLD – ETT LAGLÖST LAND

Att förstå vilket lagrum som omgärdar ekonomiskt våld var en nyckelfaktor som visade sig vara svårare än väntat. Jag har pratat med tre personer som givit mig sitt perspektiv på området; det är "Isabelle" på Uppsala juridikjour, Anne-Sofie Henriksson, lektor i juridik vid Umeå universitet och Pernilla Leviner, professor i offentlig rätt vid Stockholms universitet. Det som är tydligt är; inget är tydligt i frågan om ekonomiskt våld.

Dessa tre jurister understryker alla behovet av att beskriva, definiera vad ekonomiskt våld är. Frustrationen är påtaglig över att inte ens när de pratar med människor inom deras eget yrke finns tillräcklig kunskap, eller förståelse för begreppet.

Det finns i dagsläget inget lagrum som specifikt kriminaliserar ekonomiskt våld. Det finns vissa bestämmelser i brottsbalken där ekonomiskt våld i vissa fall skulle kunna omfattas, exempelvis bedrägeri i 9 kap 1 §, utpressning i 9 kap 4 § och olaga tvång i 4 kap 4 §. En situation där ens partner till exempel med hot om våld tvingar sin partner att överföra pengar eller liknande skulle alltså i vissa fall kunna omfattas av bestämmelsen om olaga tvång. Problemet är att många av de som är utsatta för ekonomiskt våld inte alltid blir utsatta för så "klara" fall av ekonomisk brottslighet som dessa lagrum kräver för att partnern ska kunna dömas. En enskild handling kan te sig harmlös eller vardaglig, men sett över tid finns där ändå ett mönster av våld. En väldigt stor del av det ekonomiska våld som många upplever dagligen står därför i dagsläget utanför den straffrättsliga regleringen, och är alltså inte över huvud taget kriminaliserat.

Anmärkningsvärt är också att det ekonomiska våldet står utanför lagrummet om grov kvinnofridskränkning i brottsbalken (4 kap 4 a §). Brottet grov kvinnofridskränkning aktualiseras vid upprepade brottsliga gärningar i nära relation.

Av de många typer av brott som omfattas av grov kvinnofridskränkning återfinns emellertid inga lagrum som specifikt kriminaliserar ekonomisk brottslighet.

Just nu finns en pågående utredning om ett nytt lagförslag angående psykisk misshandel som exempelvis kränkningar och otillbörlig kontroll. Om förslaget går igenom skulle rubriceringen kunna omfatta ekonomisk brottslighet. Att införa psykisk misshandel som brott skulle alltså kunna få en viss effekt där lagstiftningen om ekonomiskt våld i nära relation nu brister.

Sammanfattning och analys

Vi är, som land, stolta över det jämställdhetsarbete som bedrivits och över hur långt vi kommit jämfört med många andra länder. Med rätta. Men ett område där vi inte bara har mycket kvar att göra själva, utan där det också tycks som att vi ligger efter är det ekonomiska våldet. Kunskapen är låg och konsekvenserna för dem som drabbas är förödande. Det handlar om makt över en annan persons liv genom materiella faktorer; att ta lån i deras namn, att ta kontrollen över deras ekonomi och försvaga den, att förhala bodelningsprocessen och så vidare. Ofta

med syftet att försätta den utsatta i total beroendeställning av förövaren eller senare att straffa denne för att ha lämnat relationen.

Ekonomiskt våld är att betrakta som en del av det vi rubricerar som mäns våld mot kvinnor, även om det även här förekommer att män drabbas.

Det handlar om makt över en annan persons liv genom materiella faktorer...

Ett grundläggande problem tycks dock vara det faktum att ekonomiskt våld inte är kriminaliserat. Många drabbade är därför utlämnade till civilrättsliga processer som kräver vad de flesta inte har; en god ekonomi. Jurister kostar oerhört mycket att anlita, och vid en rättegång riskerar den drabbade även att få betala förövarens rättegångskostnader. Ekonomiskt våld behöver därför en egen brottsrubricering i brottsbalken och som en del av det bör ligga en ekonomisk samtyckeslagstiftning.

Förslag

- Kriminalisera ekonomiskt våld under egen rubricering.
- Inför ekonomisk samtyckeslagstiftning.
- Inför tidsgräns för bodelning.
- Möjliggör ökat ekonomiskt stöd för juridisk hjälp.
- Ta bort betänketid vid skilsmässa där våld förekommit, och utred en ångerrätt för att ersätta betänketiden.
- Ställ krav på låneinstitut:
 - Personliga, enskilda möten vid lån och krediter.
 - Notiser vid användning av bank-id.
- Inför lösenordskyddade anteckningar i journaler.
- Betala ut underhållsbidrag direkt från Försäkringskassan.

SNABBFAKTA:

ATT DRIVA & ÄGA

- Enligt sammantagna beräkningar äger män ungefär dubbelt så mycket av Sverige som kvinnor. Män äger 66 procent och kvinnor 33.
- Vart tredje bolag som startas i Sverige startas av en kvinna.
- 25 procent av de registrerade huvudmännen i eget AB 2021 var kvinnor.
- Sverige återfinns i den gruppen av länder där lägst andel kvinnor är företagare. Med 5,38 procent ligger vi under EU-genomsnittet på 10 procent.
- Företag som drivs av kvinnor går mer sällan i konkurs.
- 0,7 procent av riskkapitalet 2021 gick till helkvinnliga bolag, mixade grundarteam fick 7,3 procent och manliga grundare fick 92 procent.

56 MILJARDER

HÖGRE ÄR MÄNS KAPITALINKOMSTER ÄN KVINNORS

- Mäns kapitalinkomster är 56 miljarder högre än kvinnors, och utgör 72 procent av de finansiella kapitalvinsterna i Sverige.
- 15 procent av fastigheterna i Sverige helägs av kvinnor.
- Av taxerat fastighetsvärde äger mannen 17 procent mer än kvinnan under äktenskapet och 75 procent mer efter en skilsmässa.
- Och. Så. Vidare.

JÄMSTÄLLDHET ÄR INTE ETT PROJEKT

Eskilstuna nämns ofta som en föregångskommun när det gäller jämställdhetsarbete, så även när det gäller arbetet med att åskådliggöra kvinnors företagande. Jag pratar med Niklas Edmark, näringslivschef i Eskilstuna, för att förstå hur man kan arbeta med frågan handgripligt och lokalt och hur han ser på inställningen till kvinnors företagande.

Hur identifierade ni behovet av att arbeta med kvinnors företagande i Eskilstuna?

Det var bara att titta i statistiken. Det är hemskt när jag tänker på vilken tillväxtpotential vi missar. Kanske särskilt i en industristad som Eskilstuna då vi vet att tekniktunga bolag ofta anställer. Tittar man på nationell nivå så är det ungefär 20 procent av alla bolag med minst en anställd som drivs av en kvinna. I Eskilstuna är den siffran 11 procent. Därför behöver vi göra en ordentlig satsning. Redan 2014 sattes det av särskilda medel för att få fler kvinnor som startar och driver bolag i kommunen och vi har arbetat målmedvetet med det sedan dess.

Hur ser det ut i dag?

Vi har ökat lite svagt. Tittar vi på nyföretagarcentrum och dem man är inne och hjälper så är det ungefär hälften kvinnor. Så man har i alla fall fått upp vetskapen. Sedan tar det ganska lång tid innan det ger något genomslag i antalet företag. Men i grunden har Eskilstuna ambitionen att vi ska vara en jämställd stad och då behöver det vara inom alla områden.

Hur arbetar ni som kommun med detta?

Det som har varit viktigt för oss är att kvinnors företagande inte är "ett projekt", utan ett av våra grundprogram. Vi har bland annat ett affärutvecklingsprogram där företagare träffas under ett år.

Debatten kring varför det ser ut som det gör är ju hög. Vad har ni identifierat för behov när ni har ett program som riktar sig specifikt till kvinnor?

Niklas Edmark

Det är inte så stor skillnad i vad de har för behov för att växa, men de upplever sig ofta ganska ensamma och behöver andra att kunna bolla sina tankar och utmaningar med. Det, och att se att det finns andra kvinnor som har lyckats som företagare. Så jag tror inte att det är så stor skillnad, egentligen, för det behöver även män se. Men behovet av att nätverka med andra entreprenörskvinnor finns. Det är tydligt. Därför arrangerar vi bland annat "Women business day". Första året kom det 50 personer. Senast var det 180 anmälda.

Men om man då vänder på det. Du säger att behovet hos kvinnor när det gäller företagande inte ser annorlunda ut, varför kan då inte kvinnor möta män och bli inspirerade av företagandet eller få stöd osv?

Ja, jag tror att en av de stora skillnaderna handlar om risk. Men inte om kvinnors riskbenägenhet, utan om synen på kvinnor som tar risker. Det är inte lika accepterat och det är inte samhällsnormen. Det är en extremt stor faktor upplever jag. Hur accepterat är det att en kvinna riskerar familjens ekonomi för att lyckas med sitt bolag, jämfört med om det är en kille som gör det? Vilka risker är det socialt accepterat att ta som kille eller tjej?

Om vi ser till frågan om riskkapital, så vet vi att inte ens 1 procent går till bolag som helägs av kvinnor. Vad tror du att det beror på?

Tittar vi på vilken typ av bolag som det investerats i så är det techbolag i stor utsträckning. Så jag tror att riskfaktorn vi nämnde tidigare, och intresse för de branscherna påverkar jättemycket. Och, så klart, vilka är det som sitter på kapitalet så är ju det också en överrepresentation av män. Och vad investerar de i? Sådant som de känner igen. Precis som i den totala bilden av samhället så är ju normer hindrande.

Vilka andra aktörer involverar ni i det här arbetet?

För mig så handlar det här om att prata om den här frågan i alla sammanhang där jag befinner mig. Vad gör det med ett samhälle när vi förlorar en så stor potential?

Har ni några beräkningar på det för Eskilstuna?

Jag gjorde en där jag tittade på hur många färre företag vi har här i kommunen på grund av ojämställdheten. Och det är ju extremt många. Vi har 8 500 företag, vilket inkluderar enskilda firmor, och cirka 18 procent av dessa ägs och drivs av kvinnor. Skulle det bli 50 procent så är det ju ett rejält tillskott av företag för vår kommun, ungefär 3 000. Det skulle vara väldigt, väldigt bra för Eskilstuna. Samhällsförlusten är stor. Samtidigt skulle det vara tufft för samhället att kompetensförsörja sig då. Tittar vi inom våra organisationer inom kommunen, som skola och vård, så är det ju en övervägande majoritet av kvinnor som jobbar. Vi kan konstatera att det är väldigt ojämnt på totalen.

Vad har varit din största aha-upplevelse och lärdom i det här arbetet?

Lärdomen har varit att inte vara så rädd att prata om de här frågorna. Jag tror att när man, eller kanske framför allt män, engagerar sig i de här frågorna så är man rädd att säga fel saker. Och man kan få väldigt mycket kritik för det. Vi påverkas alla av normer och ibland blir det fel, även när intentionen är god. Och det tar en stund innan man lär sig. Det viktigaste är att vara medveten om det. Men den allra viktigaste lärdomen är att jämställdhetsarbete inte går att ha som separata projekt. Det måste bli en integrerad del av såväl tänk som arbete.

När du möter kollegor från andra kommuner som vill arbeta med frågan om kvinnors företagande, vilka är dina medskick till dem?

Skippa projekt tanken. Få in det i grunden i allt ni gör. Mät allt ni kan mäta.

Varför har vi inte kommit längre än vi har?

Vi tror att vi är så himla jämställda i Sverige. Vi är inte det. Tittar man på Sverige i ett internationellt perspektiv så har vi kommit långt när det gäller jämställdhet generellt, men när det gäller kvinnors företagande så är vi nästan sämst i hela Europa.

Möter du något motstånd i det här arbetet?

Nej, det går ju helt enkelt inte att argumentera emot när jag ställer frågor som ”tycker du att det är vettigt att fördelningen ser ut som den gör och att vi går miste om den här potentialen i kommunen?”.

Sammanfattning och analys

Enligt sammantagna beräkningar äger män ungefär dubbelt så mycket av Sverige som kvinnor. Män äger 66 procent och kvinnor 33 procent. Detta är naturligtvis ett komplext problem som inbegriper ett brett spektrum av faktorer. Men en i sammanhanget högst relevant fråga är; hur ser vi på kvinnor med makt? Sverige ligger efter när det gäller antal kvinnor som startar företag, och vi ligger långt under EU-genomsnittet. Faktum är att endast vart tredje bolag som startas, grundas av kvinnor. Diskussionerna kring varför det ser ut så går höga. Handlar det om riskbenägenhet, eller kanske mer troligt om hur omvärlden ser på kvinnor som tar risker? Vi ser också att en försvinnande liten del av riskkapitalet går till bolag som helägs av kvinnor. Bara 0,7 procent. Kvinnors ägande är kanske den allra svåraste delen att komma åt med riktade politiska reformer, naturligtvis beroende på vad man har för politisk åskådning. Däremot kan alla reformer som bidrar till ändrade normer ha en inverkan även här.

Sverige ligger långt efter när det gäller antal kvinnor som startar företag...

Tillväxtverket har fått i uppdrag av regeringen att genomföra aktiviteter som syftar till att öka medvetenhet, intresse och kompetens hos kvinnor kring att driva och äga företag samt sparande och investeringar. Det fokuserar främst på utbildningar på olika nivåer bland kvinnor och unga, samt nätverksträffar. Uppdraget avslutas den 8 mars 2024.

Tillväxtverket har också gjort en genomlysning av tidigare insatser för att främja kvinnors företagande. Där har man dragit åtta slutsatser om hinder, vilka berör bland annat:

- bristen på statistik på området
- brist på kunskap om företagande bland ungdomar, lärare och studie- och yrkesvägledare
- kompetensförsörjningen inom naturvetenskapliga områden
- brist på kunskap om kvinnors företagande hos finansiärer och låneinstitut
- kortsiktighet och brist på samordning i insatser bland statliga myndigheter och departement
- befintliga upphandlingsregler
- befintliga trygghetssystem.

Från detta kan vi utläsa att även statliga insatser hanterat jämställdhet och kvinnors företagande mer som tillfälliga kompensatoriska projekt än ett långsiktigt integrerat, tillväxtfrämjande arbete.

Förslag:

Sverige behöver en långsiktig, hållbar strategi för ett mer jämställt företagande och ägande.

REFERENSLISTA

Inledning

Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid (Skr. 2016/17:10)

Att arbeta

(SCB Yrkesregister 2019)

Sveriges Jämställdhetsbarometer 2023 (LO, Joa Bergold, Ulrika Lorentzi, Anna-Kirsti Löfgren)

(Jämställdhetsmyndigheten | Underlagsrapport 2023:8)

SOU 2015:86, Boschini (2017) och Medlingsinstitutet (2021a)

SCB (AKU)

Strukturella skillnader, Högt värderat – Låg lön, Lönelotsarna 2023

Löneskillnader mellan kvinnor och män (Medlingsinstitutet 2022)

Minska gapet. Åtgärder för jämställda livsinkomster (Kommissionen för jämställda livsinkomster 2022)

Diskrimineringslagen kap3:§8

Försäkringskassan 2021

Korta pensionsfakta, Pensionsmyndigheten

Att bli förälder

Försäkringskassan

Akademiker delar mest lika 2016:1

Nyttjandet av dubbeldagar bland förstagångsföräldrar, Försäkringskassan, Korta analyser 2022:5

Föräldraledigheten under barnens två första år (TCO 2023)

SCB:s ULF 2018

Försäkringskassan *Inkomstutveckling efter barnafödande*, Korta analyser 2020:3

IFAU 2020:11

Goldin, C. 2014. *A grand gender convergence*

Att ägas

Sveriges Rikes Lag

Att driva och äga

Ownership: *Vem äger Sverige, en nollmätning av ägandet i Sverige*

Statistiska centralbyrån

Female entrepreneurship: Public and private funding från Eurofound

54 ALMI, *Jämställt i styrelserummen efter 2050. Styrelsekartläggning mars 2023*; Malmström & Wincent, *Könsfördelning och styrelsesammansättning och företagsprestation över tid*

Tillväxtverket, *Unconventional Ventures: The start-up Funding Report 2021*

Ownership: *Ägande i nöd och lust*

Tankesmedjan

Tiden vill stimulera progressiv debatt kring de avgörande utmaningar som samhället står inför: klimatomställning, trygghet i förändring och minskad ojämlikhet.

Tankesmedjan Tiden vill visa att det är möjligt att driva progressiv politik i en tid som är både globaliserad och lokal. Vi vill visa att en sådan politik varken behöver vara dogmatisk, låst vid sin historia eller ett resultat av kortsiktiga kampanjstrategier och triangulering.

Vi deltar i den politiska debatten, analyserar samhällsproblem, tar fram rapporter med reformförslag och ordnar seminarier.

Tankesmedjan Tiden ger även ut den socialdemokratiska idétidskriften Tiden.

tankesmedjan
TIDEN